

Den levende Marilyn

I år er det 30 år siden Marilyn døde. Vi tegner et portræt af hende – og har desuden fornøjelsen af at bringe en række snapshots, der aldrig tidligere har været offentliggjort!

30 år er gået, siden hun døde. 30 år, som har bragt ca. 50 bøger om hende, 5 film om hendes liv, et utal af artikler, plakater, paraplyer, kalendere og armbåndsure med hendes billede. I 1991 kom Sam Stagg's bog *MM II, The Return of Marilyn Monroe*, som leger med tanken om, at Marilyn slet ikke døde den 5. august 1962, men at hun lever den dag i dag i New York. Tanken er fascinerende – specielt i lyset af, at hun på det nærmeste er mere i live i dag, end hun var da hun levede!

1950'ernes USA blev hendes årti. Hendes baggrund er så fortærsket, at jeg skal forså lader læseren for yderligere ynkelige detaljer, men blot fastslå at det var *The American Dream Come True!* Et årti starter ikke den 1. januar for så at stoppe den 31. december 10 år senere. 1950'erne havde aner langt tilbage i 1930' og 1940'erne, og 1960'erne slap da heller ikke umiddelbart 1950'erne. Ser man de to foregående årtier som det amerikanske samfunds barndom, hvor dels industrien grundlagdes og hvor 'børnesygdommene' (Depressionen) overståes, og 1960'erne som den modne, mere erfarne voksendom, så ser man 1950'erne som en overgangsperiode. Overgangsperioder kendetegnes ofte ved et ønske om at fastholde gamle værdier, men

Side 27, 28 og 29: *Private, ikke tidligere offentliggjorte billeder fra New York-årene, ca. 1955. Fra forfatterens samling.*

Side 26: *Howard Hawks' Forryngelseskuren med Cary Grant og MM.*

Side 29: *Billy Wilders Den søde kløe.*

af Claus Kjær

også søgen efter nye standarder og idealer. Der voksede en bevidstgørelse frem om, at 'The American Way', som den eneste rigtige, ikke holdt, og i 1960'erne stod det klart for ungdommen – i lyset af korrupsion og Vietnamkrig – at drømmen virkelig var forloren, og de gjorde oprør.

1950'erne og en ikke-kommunistisk urdrift.

Efter en hæslig 2. Verdenskrig, som på én eller anden måde havde grebet ind i næsten enhver amerikansk familie, voksede 1950'erne frem i troen på, at nu blev alt godt. De to supermagter, USA og USSR, havde stået sammen og besejret uhyret (Nazi-Tyskland). Denne forbrødring blev overraskende sat over styr, da supermagterne indlod sig på en koldkrig, som kun et vanvittigt våbenkapløb holdt i skak. Resultatet af de utallige atombombeøvelser og den konstante dundertale om kommunistiske invasioner førte kun en neurotisk dommedagsfølelse med sig.

Det amerikanske samfund er neurotisk og pengestyret, og de antiradikale bevægelser, som havde ligget på lur siden 1920'erne, fik nu vind i sejlene. Senator Joseph McCarthy startede i 1950 en række senatsafhøringer af formodede kommunister og kollaboratører. McCarthy's endeløse anklager og rækker af tal virkede be-

roligende på en opskræmt befolkning, og skønt utallige rettergange – uden dommere og juryer – ikke gav nogen resultater, så var skrækken nok til at holde dem i gang. Et tyggummifabrikat fik forbud mod at skrive, at USSR var 'verdens største land'!

Høringerne vendte sig hurtigt mod Hollywood, hvor man snarere angreb de personer som faktisk lavede filmene, end filmene selv. Det var faktisk vanskeligt at finde en film i begyndelsen af 1950'erne, som direkte opfordrede til rene Robin Hood-tiltag! Fandt man unåde for komiteerne, eller fastholdt man simpelthen sin ret til at nægte at besvare deres spørgsmål, risikerede man blacklisting

Sex!

Midt i dette intellektuelt ufrie samfund, hvor konformiteten blev hyllet, havde man brug for en sikkerhedsventil, og man vendte sig mod en urdrift. Sexualiteten blev nærmest 'genopdaget'. I hvert fald blev den legitimeret til overflod. For første gang blev den ikke alene anset for 'smuk', men ligefrem 'sund'! Kinsey-rapporterne om amerikanernes seksuelle vaner, udkom i 1948 og 1953, og en 'er-vi-virkelig-sådan?'-generation fik travlt med at leve op til rapporterne. Sexskandalebladet 'Hollywood Confidential', udkom første gang i 1951, og i 1953 kom første nummer af 'Playboy'. Dets første playmate' var – naturligvis – Marilyn Monroe. Hun var på det tidspunkt det nye sexsymbol, og at de gamle kalenderbilleder (fra 1949)

kom frem i Playboy, kunne have betydet hendes karrieres død. Men Marilyn tegnede straks den 'nye' sexualitet ved at udtale, at hun ikke mente, hun havde gjort noget galt, og at hun i øvrigt havde manglet pengene. På det forargede spørgsmål, om hun da slet ikke havde haft *noget* på, svarede hun: 'Oh, yes – I had the radio on!' Med den blanding af uskyld og humor, nægtede hun at anerkende forargelsen. Hun vandt det amerikanske publikum – og grundlagde samtidig sin figur i dets bevidsthed.

Hun blev sammenlignet med 1920'ernes sexsymbol Clara Bow, med 1930'ernes Jean Harlow og Mae West (som hun da også delte personligheds- og karrieremæssige træk med), men hun viste sig hurtigt som sin egen og helt unik. Hun blev en del af folkebevidstheden – ja, næsten – underbevidstheden. Hendes sexualitet er kendetegnet af uskyldighed, og af at være hævet over moralsk vurdering. Sex med hende var ikke forkert, men derimod varmt og trygt og frem for alt – morsomt! Hun formåede faktisk at gøre grin med sexualiteten.

Hendes filmfigur er sødmefyldt, naiv, ufarlig og dog med en egen stolthed. En mystisk blanding af lille-pigen, klædt ud i sin mors tøj, og den livskloge kvinde med en veludviklet humanisme, og uden den kynisme som ellers kunne have beskyttet i Hollywood-junglen. Hendes krop var altid i centrum, og i filmene lever hun altid af den på en eller anden måde. Den er hendes umiddelbare eksistensberettigelse. Hun er fotomodel i *How to Marry a Millionaire* (Tre piger søger en millionær, 1953) eller TV-model i *The Seven Year Itch* (Den søde kløe, 1955 – den med risten!). I stort set alle de andre film er hun 'entertainer', og i *The Prince and the Showgirl* (Prinsen

og korpigen, 1957) er hun simpelt hen – SHOWGIRL! Hun optræder i alle filmene i en eller anden form for afklædthed. Kun i én film spiller hun en decideret ond kvinde – *Niagara* (1953). En rigtig Hollywood-femme-fatale – som planlægger mord på sin ægtemand. Destruktive (for mændene), selvbevidste kvinder, som trives med deres sexualitet, har aldrig været populære i Hollywood, og hun myrdes ca. 40 min. inde i filmen. Men inden da når hun dels at spille rollen til UG, og samtidigt uden at sætte sin sødme over styr! Lorelei Lee-rollen i *Gentlemen Prefer Blondes* (Gentlemen foretrækker Blondiner, 1953) er i bund og grund en utiltalende karikatur, men Marilyn formår faktisk at gøre hende helt menneskelig.

3. person

Den tendens, der har været til at se Marilyn Monroe som det ansvarsløse offer for Hollywood umyndiggør hende nærmest, men selv brugte hun i lige så høj grad Hollywood. Faktisk havde hun en utrolig høj indflydelse på karrieren og 'image't. Ikke alene havde hun en redigeringsklausul i sine fotokontrakter, som gav hende absolut sidste ord i hvilke fotos der skulle udsendes af hende, men hun havde fra 1955 også kontraktgarantier for hvilke instruktører, fotografer, manuskriptforfattere og medspillere hun ville have på sine film. Hun beskyttede meget bevidst sin karriere og hun vidste altid hvad der var præcist rigtigt for 'Marilyn Monroe', som hun i øvrigt ofte omtalte i 3. person. Det faldt hende ikke svært at adskille 'Marilyn Monroe' og den virkelige kvinde indeni. Under forarbejdet til *Some Like it Hot* mindede hun instruktøren Billy Wilder om, at 'du har jo Marilyn Monroe! Du må bruge hende!', og en gang spurgte hun Lee Strasberg's

datter Susan, mens de gik ubemærkede på Broadway, om hun ville se hende 'være hende'. Hun lavede en 'indre justering', og hun begyndte at stråle og blev pludselig genkendt. Noget tyder altså på, at det var en kvalitet, som hun bevidst kunne tænde og slukke for. Og det gør nærmest magien endnu større.

1950'ernes kvinder så ikke Marilyn som en truende rivalinde. De genkendte hendes afvæbnende sårbarhed og skyhed. Hun *legede* sexsymbol og filmstjerne, og det var fascinerende at være tilskuer til en drøm, der gik i opfyldelse. Hun inviterede til søsterskab og solidaritet, da den latterliggørelse og udnyttelse, hun var udsat for, var hverdag for kvinderne. Det spage oprør, hun gjorde mod stereotypen, ramte noget hos kvinderne. Hun blev både deres og de intellektuelles idol, og de flokkedes om hende. Digterne Karen Blixen, Carson McCullers, Edith Stitwell, Truman Capote og naturligvis Arthur Miller.

Det mandlige publikum blev i første omgang tiltrukket af Marilyn's krop og sexualitet. I hovedparten af filmene lærer den liderlige mand faktisk en lektie om respekt, sårbarhed, humanisme, generøsitet og ærlighed, som f.eks. i *Bus Stop* (1956), *The Prince and the Showgirl* (1957), *Some Like it Hot* (Ingen er fuldkommen 1959) og *The Misfits* (De frigjorte, 1961). I første omgang opnåede hun den opmærksomhed og bekræftelse, hun tørstede efter, og der blev lagt mærke til hende, tør man nok sige. Det eneste, hun ikke opnåede, var *respekt*. Den fik hun til dels, da hun på toppen af sin karriere (efter indspilningen af *The Seven Year Itch*, 1955) forlod Hollywood og sin kontrakt med studiet. Hun bosatte sig i New York, dannede sit eget produktionsselskab, gik i psykoanalyse, opsøgte datidens skue-

spillerguru Lee Strasberg på 'Actor's Studio' og giftede sig med den 'upopulære' venstreintellektuelle forfatter Arthur Miller. Hun udtalte gang på gang, at kvindens største rolle var hustruen, men hun modsagde det ustandseligt i sine handlinger.

Den 7. januar 1955 indkaldte hun til pressekonference, hvor hun annoncerede sit ønske om at forlade sexrollerne. 'Det er ikke nogen fristelse for mig at gøre det samme igen og igen. Jeg vil udvikle mig som menneske og som skuespiller'. På spørgsmålet om hvad der dog havde fået hende til at tage den beslutning, svarede hun: 'Seeing my own movies!' Hun satte alt på spil, og det bekymrede hende ikke det mindste. 'Jeg er ligeglad med penge. Jeg vil bare være vidunderlig!', fortalte hun en chokeret producer. Den slags kræver stort mod, og hun blev latterliggjort i pressen. Offentlige personer, som falder ud af den rolle, de har fået, har aldrig været populære hos pressen. Den forstod simpelthen ikke, hvorfor hun ikke bare forblev den, hun var. På det personlige og det karrieremæssige plan var oprøret tydeligt. På det mere politiske var det vagt og uartikuleret, men det *var* der!

Marilyn lever

At Marilyn Monroe faktisk havde udviklet sig kunstnerisk, viste hun i *Bus Stop*, hvor hun gav et fintfølt, gennemført og nænsomt portræt af Cherie. Hendes præsentationer lå herefter bestandigt på vippen mellem det morsomme og det dybt patetiske, og altid med en timing som ikke blev overgået. Hun blev ikke uden grund sammenlignet med Chaplin. Interessant nok høstede hun mest anerkendelse fra Europa, hvor hun både fik den italienske og den franske Oscar for *The Prince and the Showgirl*. Herhjemme var Poul

Henningsen tidligt opmærksom på hendes talent, og skrev bl.a. et digt til hendes hyldest. I USA fik hun kun i 1959 en Golden Globe for *Some Like it Hot*, mens hun aldrig blev nomineret til en Oscar.

Som symbol på den renfærdige, sødmefulde seksualitet og på frihedstrangen blev hun et foregangsphenomen for 1960'ernes ungdomsoprør og seksuelle frigørelse. Det symbol blev naturligvis opsummeret og forstærket i lyset af hendes død. Spekulationerne ville og vil ingen ende tage. Hun var så elsket, at der opstod en slags kollektiv dårlig samvittighed. Dertil kom spekulationerne om selve hendes død. Var det selvmord? Var det FBI? Hvad vidste Kennedy? Hvor *mange* Kennedyer var indblandet?

Hun betyder simpelthen så meget for så mange, at man nægter at acceptere hendes død. Går vi til f.eks. Frankrig eller Italien er hendes nærværelse næsten total, og hun indgår på snart sagt alle planer – i reklamer, på tændstikæsker, i barer, på frisørsaloner. Hendes legende har overlevet, mens andre bare dør hen.

Og hun *er* jo heller ikke død! Det symbol hun skabte er mere levende og mere flertydigt nu, hvor hun symboliserer frihedstrang, kvindelighed, livsglæde, tragik – ja, fortsæt selv. Hun er emne for nye kalendere og krus, samt for psykoanalytiske afhandlinger – altsammen på én gang. Og hun besad et mod, en humanisme, en professionalismisme og en humor som gør, at Marilyn stadig lever.

